

DIGITÁLNI DOMORODCI NA SLOVENSKU: komunikácia a nová identita mládeže v on-line prostredí

Norbert VRABEC

ABSTRACT:

A research called "On-line generation: information, communication and digital youth participation in the information society" was carried out during 2009 in Slovakia. The aim of this project was primarily an analysis of youth participation in the creation, provision, sharing, communicating and using information in the online environment. The need for the project resulted primarily from the fact that the Internet has completely changed the pattern of communication between humans. The contribution brings the most important research findings and facts of online generation in Slovakia.

KEYWORDS:

youth, media, online generation, Internet, Internet communication, digital environment, digital participation, online identities, online learning, online security, online behaviour, social networks

---

Dnešní mladí lidé představují první generaci, která vyrůstá s novými mediálními technologiemi. Sú prvou generáciou, pre ktorú je internet už úplnou samozrejmosťou, považujú ho za prirodzenú súčasť svojho života. Sú prvou generáciou, ktorá je prostredníctvom sociálnych sietí v dennodennom on-line kontakte s deťmi až stovkami svojich rovesníkov. Mnohým z nich ani nenapadne, že ešte pred niekoľkými rokmi takéto vymoženosti vôbec neboli k dispozícii. Internetové aplikácie, sociálne siete, mobilné telefóny, počítačové hry či instant messaging sú neoddeliteľnou súčasťou ich života. Väčšina z nich ich používa s takou samozrejmosťou a bezprostrednosťou, ako keby sa s nimi už narodili. Paradoxom je, že oni sa s nimi naozaj narodili. Nikdy nezažili „nezosieťovaný“ svet, svet bez nových médií, ktorých „príchut“ nasávali spolu s materským mliekom.

Tento unikátny fenomén je najmä v západnej Európe a Severnej Amerike predmetom mimoriadneho záujmu sociológov, pedagógov, ale i marketérov a mediálnych expertov. Pre označenie súčasných mladých ľudí sa často používajú pojmy Net Generation, Digital Generation, Net-Gen, iGeneration či Millennials. Ako najvýstižnejšie sa nám zdá súhrnné označenie, ktoré v roku 2001 po prvý krát použil americký profesor Marc Prensky. Generáciu mladých, ktorí sa už narodili do prostredia nových médií a s úplnou samozrejmosťou ich používajú, nazval digi-

tálni domorodci (digital natives).¹ Tých z nás, ktorí sme sa nenarodili do digitálneho sveta, ale v určitej fáze svojho života sme si niektoré alebo väčšinu aspektov nových technológií osvojili, nazval Prensky pojmom Digitálni prisťahovalci (Digital Immigrants). Ich správanie je veľmi podobné skutočným imigrantom prichádzajúcim do úplne cudzej krajiny. Spočiatku cítia nevoľnosť, nepoznajú dobre nové prostredie, neovládajú jazyk, zvyky, tradície. Aj keď sa akokoľvek snažia adaptovať na odlišnú kultúru a jazyk, ešte dlhé roky sa v novom prostredí budú cítiť ako cudzinci.

Digitálni domorodci trávajú čoraz viac času v on-line svete, nadväzujú v ňom nové priateľstvá, realizujú svoje záľuby, získavajú, triedia, ale aj distribuujú informácie, komunikujú najrôznejšími kanálmi, zdieľajú svoje myšlienky, budujú svoju identitu, participujú na živote užšej či širšej komunity.

Je dôležité si uvedomiť, že správanie a obrovské množstvo potenciálnych informácií a zdrojov, ktoré mládež na internete vytvára a zároveň prijíma, je na Slovensku zatiaľ veľmi málo preskúmaným územím. Táto skutočnosť si vyžaduje realizáciu celej série výskumov, ktoré by sa sústredili na obsah vznikajúci pre mladých ľudí vo virtuálnom svete a zároveň na obsahy, ktoré mládež na internete vytvára, zdieľa a distribuuje svojim rovesníkom. Jedným z prvých výskumov venovaných tejto téme je projekt s názvom On-line generácie: informácie, komunikácia a digitálna participácia mládeže v informačnej spoločnosti. Rozsiahly výskumný projekt, do ktorého bolo zapojených 3 350 mladých respondentov, realizovala agentúra Infoland v spolupráci s organizáciou Iuventa – Slovenský inštitút mládeže a podporou odboru detí a mládeže MŠ SR. Použitá bola technika on-line dotazníka a on-line zberu dát, ale aj mapovanie, kategorizácia a analýza on-line obsahov, ktoré mladí ľudia sami vytvárajú v prostredí internetu a ktorých hlavným adresátom sú mladí ľudia.

Hypotézy výskumu

Hypotézy sme sformulovali do nasledovných problémových okruhov:

Hypotéza 1: Nové médiá v každodennom živote mladých ľudí zohrávajú kľúčovú úlohu. Používajú ich predovšetkým na zábavu, vzájomnú komunikáciu, ale aj na rôzne neformálne a zväčša neorganizované formy digitálnej participácie, rozvoj vlastnej kreativity, posilňovanie vlastnej identity a tzv. učenie sa od rovesníkov (Peer Based Learning)

Hypotéza 2: Mládežou zdieľané hodnoty a normy v oblasti vlastnej identity, gramotnosti a participácie na veciach verejných sa výrazne menia a postupne sa presúvajú do krajiny nových médií a on-line komunikácie. Mladí ľudia sú hlavnými aktérmi jedinečného historického procesu, v rámci ktorého dochádza k postupnému prepájaniu generačnej identity s technologickou identitou. Nová on-line generácia si túto jedinečnosť intuitívne uvedomuje a aj z tohto dôvodu vníma ľudí, ktorí stoja mimo tohto prúdu, s určitým dešpektom.

Hypotéza 3: Nové médiá a on-line komunikačné nástroje zásadne menia spôsoby, akými sa mladí ľudia začleňujú do spoločnosti, učia sa, nadväzujú vzťahy s rovesníkmi, rozvíjajú svoje záujmy a záľuby. Skrytý potenciál tohoto nového fenoménu nie je zatiaľ dostatočne využívaný na lepšie pochopenie a kooperáciu s mladými ľuďmi zo strany formálnych a neformálnych inštitúcií pracujúcich s mládežou.

Témy výskumu

- Mladí ľudia a on-line správanie
- Mladí ľudia a on-line sociálne siete
- Mladí ľudia a on-line práca s informáciami
- Mladí ľudia a on-line bezpečnosť
- Mladí ľudia a on-line učenie
- Mladí ľudia a on-line participácia
- Mladí ľudia a on-line identita

¹ Prensky Marc. „Digital Natives, Digital Immigrants“. On the Horizon (MCB University Press, Vol. 9 No. 5, Bradford, West Yorkshire, UK, October 2001

Mladí ľudia a on-line správanie

V rámci prvého tematického okruhu sme sa sústredili na praktické aspekty každodenného styku mladých ľudí s on-line prostredím. Zaujímalo nás, kde a kedy sa pripájajú na internet, koľko času tam strávia, akými spôsobmi používajú digitálne technológie a viacero ďalších otázok.

Získané údaje sú na jednej strane príznakom pomerne vysokej internetovej penetrácie domácností. Ako dokazujú aj iné domáce prieskumy, prístup k vysokorýchlostnému internetu je na Slovensku čoraz bežnejšou záležitosťou. Až 70 percent respondentov má doma osobný počítač, prípadne notebook (41 %). Relatívne vysoké je zastúpenie i tých, ktorí majú k dispozícii dve, prípadne tri takéto zariadenia.

Používanie digitálnych médií v rodinnom prostredí nie je zatiaľ natoľko individualizované, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Predstava domácnosti, v ktorej každý člen sedí za vlastných notebookom, je zatiaľ od reality pomerne vzdialená. Iba približne 28 % oslovených uviedlo, že má osobný počítač vo výlučnom užívaní – teda nezdieľajú ho s inými členmi rodiny.

Za alarmujúci však považujeme iný aspekt – mimoriadne nízku mieru používania internetu v rámci kolektívnych voľnočasových aktivít. Až 90 % respondentov uviedlo, že sa nikdy nepripájalo v školskom klube, v knižnici (80 %) či internetovom klube (65 %). Zdá sa, že on-line generácia je v tomto smere do značnej miery individualistická. Na jednej strane potrebuje byť neustále v spojení s rovesníkmi prostredníctvom sociálnych sietí, avšak samotné pripojenie k internetu väčšinou prebieha v súkromí domova. Tieto údaje naznačujú, že na Slovensku stále existujú výrazné rezervy v zapojení informačno-komunikačných technológií do procesu neformálneho vzdelávania a mládežníckych voľnočasových aktivít.

Mladí ľudia a on-line sociálne siete

Množstvo najnovších výskumov, ktoré sa v uplynulých dvoch rokoch vo svete realizovali, potvrdili, že obrovský záujem o sociálne siete je naozaj globálnou záležitosťou a týka sa mladých ľudí prakticky na celom svete.

To ako sa mladí v súčasnosti zapájajú do sociálnych sietí môže poskytnúť dlhodobý pohľad na formovanie identity a rovesníckej socializácie. Facebook, MySpace a ďalšie siete sa stávajú akousi občianskou spoločnosťou tínedžerskej kultúry. Masové zapojenie do nich sa medzi mladými šíri rýchlosťou, ktoré možno prirovnať iba k neustále rastúcej rýchlosti internetového pripojenia. Tento fenomén sa v uplynulých dvoch – troch rokoch v plnej miere preniesol i na Slovensko.

Celá séria otázok predmetného výskumu sa preto týkala používania sociálnych sietí a čítovania. Tieto čoraz populárnejšie fenomény poskytujú mladým niekoľko dôležitých pozitívnych impulzov: najmä možnosť zdieľania skúseností s ostatnými rovesníkmi, výmena informácií a názorov, rozvíjanie schopností diskusie, obhajovania vlastných názorov, logickej argumentácie a podobne.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že aj na Slovensku drvivá väčšina mladých ľudí komunikuje prostredníctvom sociálnych sietí, čítovacích programov či nástrojov instant messagingu. (Graf1). Až 95 % respondentov uviedlo, že je do tejto novej formy komunikácie zapojená. Najpopulárnejšou platformou je jednoznačne služba Pokec, ktorú využíva takmer až 85 % oslovených mladých ľudí. Vysoké zastúpenie majú aj služby umožňujúce „rýchlu komunikáciu“, prípadne prenos rozhovoru prostredníctvom internetu. Najznámejšou je služba ICQ (41 %) a Skype, ktorý používa 18 % výskumnej vzorky. Z nových sociálnych sietí je najpopulárnejší Facebook (38 %) a MySpace (7 %).

Graf 1

Z hľadiska vekového rozloženia používateľov nových interaktívnych médií výskum naznačil nasledovný trend – so stúpajúcim vekom respondentov sa ich záujem postupne presúva od jednoduchých čítacích programov (napríklad Pokey) smerom k sociálnym sieťam, v ktorých jednoznačne dominuje platforma Facebook. Tá je populárna najmä u stredoškôľakov a vysokoškôľakov. Mladšie vekové ročníky preferujú skôr čítacie programy.

Výsledky výskumu potvrdili, že jednou z priorit on-line generácia je záujem byť neustále v kontakte s rovesníkmi. Tento trend digitálnej socializácie mladých ľudí je zrejme aj z viacerých zahraničných výskumov. Vyplýva z nich, že súčasní mladí ľudia udržiavajú prostredníctvom internetu kontakty s často veľmi širokými skupinami priateľov a známych. Rozširovanie tohto zoznamu kontaktov je pre nich úplne prirodzenou záležitosťou.

Tieto trendy potvrdzujú aj respondenti zo Slovenska – až dve tretiny z nich tvrdia, že prostredníctvom internetu a sociálnych sietí udržiavajú kontakty s viac ako 20 osobami. Tento údaj považujeme za pozitívny signál. Takýto spôsob socializácie totiž umožňuje mladým diskutovať a zdieľať svoje názory, postoje a informácie s veľmi širokou skupinou rovesníkov. Rozsah týchto skupín je často taký veľký, že v bežnom živote má jednotlivec iba minimálnu (žiadnu) šancu udržiavať s ich členmi osobný kontakt.

Pomerne rozšírené presvedčenie o tom, že internet prispieva k anonymite a odosobneniu komunikácie medzi mladými ľuďmi sa nepotvrdil. V rámci výskumného zadania nás zaujímala aj otázka, s akými osobami vlastne mladí ľudia v prostredí sociálnych sietí komunikujú. Išlo najmä o zistenie, či ide o ľudí, ktorých poznajú aj osobne, alebo prevažne ľudí, s ktorými sa osobne nikdy nestretli. Údaje zhrnuté v Tabuľke 2 naznačujú, že takmer dve tretiny (74 %) účastníkov prieskumu komunikujú najmä s ľuďmi, ktorých poznajú aj osobne a stretávajú sa s nimi aj v bežnom „offline“ živote.

Na aké účely zvyčajne používate čít, sociálne siete a podobné internetové služby ?

	percent
Komunikujem väčšinou s priateľmi, s ktorými sa často stretávam aj osobne (napr. v škole, v partii ap.)	73,67%
Komunikujem väčšinou s priateľmi, s ktorými sa iba zriedkavo stretávam aj osobne	15,73%
Komunikujem väčšinou s ľuďmi, s ktorými som sa osobne nikdy nestretal/nestretol	4,78%
Nepoužívam čít a podobné internetové služby	2,96%
Neviem odpovedať	2,87%

Tab.2

Na jednej strane toto zistenie možno interpretovať ako pozitívny trend, ktorý naznačuje, že internetová komunikácia mladých ľudí nie je až natoľko virtualizovaná, ako sa na prvý pohľad môže zdať. Väčšina z nich považuje tento spôsob komunikácie za akési rozšírenie a obohatenie už existujúcich rovesníckych kontaktov. Na druhej strane však nezáujem o komunikáciu s ľuďmi mimo vlastnej komunity možno považovať aj za isté negatívum. Obmedzuje sa tým totiž existujúci potenciál interkultúrneho dialógu, ktorý sa v podobe globálnej inter-

netovej komunikácie ponúka. Nevyužitú rezervu vidíme aj v možnostiach neformálneho jazykového vzdelávania v prostredí sociálnych sietí. Z hľadiska rozvíjania kľúčových kompetencií považujeme za pozitívny signál záujem mladých ľudí o účasť v diskusiách a vyjadrovaní vlastných, často kritických, názorov a postojov. Takmer 40 % respondentov uviedlo, že sa zapája do diskusií, ktoré sú umiestnené na iných webových stránkach, blogoch a profiloch.

Zaujímavé je tiež to, aké sú dôvody mimoriadnej popularity čítovania – predovšetkým z perspektívy samotných mladých ľudí. Tento fenomén má súvis s novým ponímaním generačnej identity, ktorá sa čoraz plastickejšie prejavuje práve v prostredí sociálnych sietí a ostatných foriem on-line komunikácie. Ako názorne ukazuje Tabuľka 3, približne dve tretiny účastníkov výskumu uviedli, že čítovanie je pre nich predovšetkým zábava, ktorá im umožňuje byť neustále v kontakte s priateľmi. V týchto postojoch možno vycítiť veľmi silnú potrebu digitálneho sociálneho kontaktu, ktorá je pre on-line generáciu veľmi príznačná.

Dôvody, pre ktoré mladí považujú za prítiažlivé čítovanie

	percent
Je to pre mňa predovšetkým zábava, ktorá mi umožňuje byť neustále v kontakte s priateľmi	71,04%
Môžem sa s ostatnými podeliť o svoje zážitky, problémy, skúsenosti	49,79%
Môžem sa zoznámiť s množstvom nových ľudí	48,21%
Môžem slobodne vyjadrovať svoje myšlienky a názory	43,01%
Môžem získať množstvo nových informácií a poznatkov	42,39%
Môžem sa poučiť zo zážitkov, problémov a skúseností iných ľudí	30,18%
Čítovanie pre mňa nie je prítiažlivé	9,46%
Neviem odpovedať	5,58%

Tab.3

Mladí ľudia a on-line práca s informáciami

Jedným z cieľov výskumu bolo i preskúmať, o aké typy informácií sa mladí ľudia v on-line prostredí zaujímajú, aké techniky a aktivity pri ich získavaní, spracovávaní a využívaní prevažujú, aké sú ich zručnosti pri používaní interaktívnych nástrojov, obsahov a techník.

Jednoznačné prvenstvo v miere záujmu získali stránky o hudbe (54 %), filme (34%), športe (25 %) a počítačových hrách (23 %). Mládež na Slovensku priťahujú i digitálne obsahy súvisiace s počítačmi a internetom (29 %), módou (17 %) a internetovými zoznamkami (19 %).

Omnoho závažnejším zistením je priam zdruvujúci nezáujem mladých o on-line prezentáciu akékoľvek občianskych a politických aktivít. Až 81 % respondentov uviedlo, že sa vôbec nezaujímajú o témy súvisiace s politickými stranami a hnutiami. Podobne dopadli i stránky vládnych a samosprávnych inštitúcií (80 %). Tieto údaje sú žiaľ tiež veľmi podobné, ako v podobných prieskumoch realizovaných v západnej Európe, kde medzi mladými taktiež prevláda výrazný nezáujem o politiku a veci verejné. Omnoho prekvapujúcejšia však bola pre nás mimoriadne nízka miera záujmu o digitálne obsahy, ktoré sú určené priamo mladým ľuďmi. Takmer 51 % respondentov totiž uviedlo, že sa vôbec nezaujíma o stránky mládežníckych organizácií, ďalších 26 % táto téma zaujíma iba minimálne.

Z praktických informácií týkajúcich sa ich každodenného života je najväčší záujem o stránky s informáciami o možnostiach práce, štúdiá, brigád a výmenných pobytov v zahraničí (56 %), ale aj weby informujúce o možnostiach trávenia voľného času a vzdelávania.

Výskum sa sústreďoval aj na on-line techniky a aktivity, ktoré mladí ľudia pri získavaní digitálnych informácií najčastejšie používajú. (Tab 4). Paleta najfrekvencovanejšie používaných nástrojov je veľmi široká a dokazuje mimoriadnu zručnosť a skúsenosť v ich praktickom využívaní. Väčšina respondentov pravidelne používa internetové vyhľadávače (napr. Google), pracuje s mailovou poštou, sťahuje hudbu, prezerá si videosúbory (najmä

YouTube), zdieľa fotografie. Frekventované je i počúvanie on-line rádií a sledovanie on-line televízie, sťahovanie rôznych softvérových produktov, čítanie blogov a pod.

Prezrite si zoznam rôznych on-line aktivít a označte tie, ktorými ste sa už niekedy zaoberali. Označte všetky možnosti, ktoré sa Vás týkajú.

	percent
Používam vyhľadávač (napr. Google, Zoznam ap)	89,43%
Píšem, čítam, posiadam e-maily	86,93%
Počúvam, alebo si sťahujem hudbu a iné zvukové súbory	83,07%
Prehliadam si videosúbory (napr. na YouTube)	81,55%
Prezerám, alebo si sťahujem fotografie a obrázky	74,42%
Čítam si blogy s témami, ktoré ma zaujímajú	54,87%
Vyhľadávam informácie o hudbe a showbiznise	51,34%
Sťahujem si iné softvérové produkty (napr. hry, rôzne aplikačné programy ap.)	47,01%
Počúvam rádio online	44,87%
Vyhľadávam informácie o počasi	42,42%
Vyhľadávam informácie o výrobkoch a službách, ktoré ma zaujímajú, alebo si ich plánujem kúpiť	41,67%
Vyhľadávam informácie o športe	40,06%
Sledujem televíziu online	39,55%
Čítam online verzie novín, časopisov a iné spravodajstvo	36,96%
Vyhľadávam informácie o zdraví a zdravom životnom štýle	28,39%
Nakupujem výrobky, alebo služby v e-shope	27,85%
Vyhľadávam informácie o informačných technológiách a internete	22,99%

Tab. 4

Mladí ľudia a on-line bezpečnosť

Zaujímala nás schopnosť mladých ľudí brániť sa pred prípadnými negatívnymi zásahmi iných osôb z on-line prostredia do ich súkromia, ako aj predpokladané spôsoby reagovania na rôzne nepredvídané situácie, s ktorými sa môžu na internete stretnúť. Ide najmä o elektronické šikanovanie, diskrimináciu, nevyžiadané maily, možnosť zneužitia osobných údajov, agresívne a vulgárne správanie a rôzne iné prostriedky ohrozenia. O relatívne slabom právnom povedomí a prípadných možnostiach eliminácie takýchto javov na internete však vypovedajú ďalšie údaje. Iba necelé dve percentá opýtaných dôveruje v týchto otázkach dospelým. Iba takýto podiel respondentov by totiž ohrozujúce podnety z on-line prostredia ohlásil rodičom, učiteľom alebo polícii. Z tohto zistenia možno dedukovať značnú mieru apatie, nedôvery a nezájmu o prípadné možnosti eliminácie negatívnych obsahov na rovesníkov, nehovoriac o slabom povedomí o možných dôsledkoch takéhoto konania.

Okrem tohto okruhu otázok nás zaujímali poznatky mladých ľudí o filtrovacích a monitorovacích programoch, ktoré zabraňujú prístupu k stránkam s nevhodným obsahom, prípadne umožňujú rodičom monitorovať pohyb tínedžera na internete. Zaujímala nás najmä názor na použitie takýchto technických prostriedkov a ich efektivitu z pohľadu samotných mladých používateľov internetu.

Až 41 % respondentov uviedlo, že v prípade niektorých mladých ľudí je používanie takýchto programov opodstatnené, avšak oni sami by si nevhodné stránky aj tak neprezerali. Celkovo až 31 % respondentov má voči takýmto praktikám dospelých výhrady a nepovažuje ich za užitočné. Takmer 17 percent z nich tvrdí, že filtre dokážu rôznymi spôsobmi obísť alebo vyradiť z činnosti. Ďalších 14 percent opýtaných by tak rado urobilo, ale netrúfajú si na to.

Mladí ľudia a on-line učenie

Zaujímavé zistenia priniesol súbor výskumných otázok týkajúcich sa vzťahu digitálneho prostredia a učenia sa mladých ľudí. Naším zámerom bolo predovšetkým preskúmať, nakoľko mladí ľudia využívajú internet na zábavu a do akej miery slúži aj ako prostriedok neformálneho vzdelávania. Zamerali sme sa výlučne na využitie internetu v čase mimo školského vyučovania. Otázky sa preto nezaoberajú skúmaním internetovej praxe študentov v rámci vyučovacieho procesu, ale skôr využitím informačno-komunikačných technológií v domácom prostredí a v rámci neformálnych voľnočasových aktivít.

Vychádzali sme z premisy, ktorú výstižne formulovali autori amerického výskumu Living and Learning with New Media „Mládež vytvára a usmerňuje nové formy vyjadrovania sa a pravidiel pre sociálne správanie. V rámci tohto procesu získava rôzne formy technickej a mediálnej gramotnosti, ktoré nachádza skúmaním nových záujmov a nových druhov médií. Prostredníctvom pokusov a omylov mládež získava nové mediálne zručnosti a rozširuje ich repertoár – napríklad tým, že sa učí, ako vytvoriť video, upraviť hru alebo svoju stránku v sieti MySpace. Tínedžeri potom zdieľajú svoje výtvary a získavajú on-line spätnú väzbu od ostatných. Svojou bezprostrednosťou a rozsahom informácií digitálny svet znižuje prekážky pre „učenie sa vo vlastnej réžii“.²

Získané údaje k potvrdeniu jednej z našich hypotéz, podľa ktorej nové médiá a on-line komunikačné nástroje zásadne menia spôsoby, akými sa mladí ľudia učia a nadobúdajú nové vedomosti a poznatky. Keďže naším zámerom bolo skúmať jednotlivé aspekty on-line učenia sa, zamerali sme sa aj na otázku takzvaného „rovesníckeho učenia“. Zaujímala nás predovšetkým názor mladých na to, či ich komunikácia prostredníctvom sociálnych sietí, čítania a ďalších nových médií prispieva aj k získaniu nových poznatkov, vedomostí a informácií. Tie sa môžu týkať jednak formálneho, ale i neformálneho učenia.

Názory mladých ľudí na tieto otázky sú veľmi zaujímavé. Až 60 % oslovených tvrdí, že internetovú komunikáciu využíva na získavanie informácií a poznatkov, ktoré priamo nesúvisia so školským vyučovaním, ale skôr s ich záľubami a voľnočasovými aktivitami. Takmer 41 % z nich tvrdí, že nové vedomosti a poznatky potrebné pre školské vyučovanie získava aj od priateľov, s ktorými komunikujú on-line (napríklad prostredníctvom služieb Facebook, Pokec, Skype a pod.). Takmer 48 % opýtaných tieto postupy „rovesníckeho učenia“ aplikuje aj pri získavaní informácií a poznatkov, ktoré súvisia s ich záľubami a voľnočasovými aktivitami.

Mladí ľudia a on-line participácia

Pod pojmom digitálna participácia rozumieme aktívnu účasť mladých ľudí v rôznych záujmových komunitách prezentujúcich sa aj vo virtuálnom prostredí. Táto postmoderná forma participácie ktoré môže byť voľnočasového, ale i proaktívneho charakteru a v plnej miere zahŕňa i občiansko-politické aktivity a angažovanosť vo veciach verejných. Naším cieľom bolo preskúmať, či sa mladá generácia o takéto aktivity zaujíma a nakoľko sa v nich aj osobne angažuje.

Pri koncipovaní otázok sme vychádzali z metodológie európskeho výskumu CIVICWEB – Young People, the Internet and Civic Participation³, ktorý sa realizoval v rokoch 2006 až 2008 v šiestich krajinách Európskej únie a Turecku (Slovensko sa projektu nezúčastnilo).

Aktívny prístup k diskusii v digitálnom prostredí čiastočne spochybňuje relatívne rozšírenú tému o nezaujme mladých ľudí o dianie v spoločnosti a veci verejné. Takmer 40 % respondentov slovenského výskumu On-line Generácia: informácie, komunikácia a digitálna participácia mládeže v informačnej spoločnosti uviedlo, že sa zapája do diskusií, ktoré sú umiestnené na iných webových stránkach, blogoch a profiloch. Tento moment považujeme

2 Izuko Ito, Heather Horst, Matteo Bittanti . “Living and Learning with New Media: Summary of Findings from the Digital Youth Project”. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008. 58 p. Dostupné z: http://www.macfound.org/atf/ct/%7BB0386CE3-8B29-4162-8098-E466FB856794%7D/DML_ETHNOC_WHITE-PAPER.PDF

3 Hirzalla Fadi, Zoonen van Liesbet. CivicWeb D8, Uses of the Web for Civic Participation, Centre for the Study of Children Youth and Media, Institute of Education, University of London, 2008. 141 p. Dostupné z: <http://www.civicweb.eu/images/stories/reports/wp9civ-icwebdeliverable8.pdf>

za zaujímavý aj z hľadiska participácie. Pre objektivnosť však treba uviesť, že veľká časť týchto debát a komentárov sa netýka celospoločensky relevantných tém, ale skôr zábavných a lifestyleových okruhov. Domnievame sa však, že aj diskusia o takýchto (mládeži veľmi blízkych tematických okruhoch) významne prispieva k prirodzenému rozvoju niektorých kľúčových kompetencií (schopnosť diskutovať a obhajovať v diskusii svoje názory a stanoviská, schopnosť logickej argumentácie, hodnotenie rôznych udalostí a informácií formou komentovania a vyjadrovania vlastného názoru ap.)

Závažným zistením je zdrvivý nezaujem mladých o oficiálnu on-line prezentáciu väčšiny občianskych a politických aktivít. Až 81 % respondentov uviedlo, že sa vôbec nezaujímajú o témy súvisiace s politickými stranami a hnutiami. Podobne skončili i stránky vládnych a samosprávnych inštitúcií (80 %). Tieto údaje sú žiaľ tiež veľmi podobné, ako v podobných prieskumoch realizovaných v západnej Európe, kde medzi malými taktiež prevláda výrazný nezaujem o politiku a veci verejné.

Ukázalo sa, že záujem o oficiálne spoločenské a politické otázky je u mladých celkovo na veľmi nízkej úrovni. Omnoho vyššia je však miera záujmu o účasť v záujmových komunitách, ktoré reprezentujú mládežníckej mentalite a zmýšľaniu veľmi blízke témy. Práve tu možno pozorovať postmoderné formy participácie týkajúce sa rôznych záujmových aktivít. Výsledky naznačujú vysoký záujem o stránky a fóra venované alternatívnej mládežníckej kultúre (hip-hop, techno, Emo, grafity a pod.), ale aj stránky a fóra venované kultúrnym (napr. kluby fanúšikov ap.) či športovým aktivitám.

Mladí ľudia a on-line identita

Zásadnou otázkou on-line identity mladých ľudí je otázka či ich „posadnutosť“ virtuálnou komunikáciou ovplyvňuje aj ich face-to-face vzťahy. On-line generácia komunikáciu prostredníctvom sociálnych sietí a čítania nevníma ako doplnkovú činnosť alebo zábavu, ale skôr nevyhnutnú súčasť ich sociálnej existencie. Tieto fenomény sa v ich životoch sústreďujú skôr na podporu vzťahov z reálneho života, namiesto toho, aby ich nahrádzali.

V optike mladých respondentov nie je základom týchto nových vzťahov vonkoncom žiadne odosobnenie, rúcanie sociálnych väzieb či revolta voči svetu dospelých. Príslušníci digitálnej generácie naopak sami seba vnímajú ako veľmi pragmatických a praktických jedincov, ktorí za dôležité témy považujú nielen zábavu a uspokojenie vlastných potrieb, ale aj dialóg, diskusiu, solidaritu a on-line participáciu na veciach, na ktorých im záleží, a ktoré považujú za dôležité.

Zároveň majú relatívne vysoký stupeň solidarity k ľuďom mimo ich prostredia (digitálni prisťahovalci, resp. digitálne negramotní). Časť mladých ľudí ich síce vníma s určitým dešpektom, ale zároveň k nim prejavujú relatívne vysokú mieru tolerancie a pochopenia. Mladí ľudia si síce intuitívne, ale pritom veľmi dobre uvedomujú vzťah bipolárneho postavenia digitálnych domorodcov a digitálnych prisťahovalcov.

Plastickejší a omnoho reálnejší obraz o tomto fenoméne môžeme ilustrovať na rozsiahlom výskume, ktorý spoločnosť Synovate realizovala v roku 2009 na vzorke 12 000 mladých respondentov z 26 krajín celého sveta. Odpovede respondentov ukazujú, že on-line generácia komunikáciu prostredníctvom sociálnych sietí a čítania nevníma ako doplnkovú činnosť alebo zábavu, ale skôr nevyhnutnú súčasť ich sociálnej existencie. Tieto fenomény sa v ich životoch sústreďujú skôr na podporu vzťahov z reálneho života, namiesto toho, aby ich nahrádzali. „Čítanie a sociálne siete znamenajú pre nich skôr rozšírenie a prehĺbenie vzťahov v reálnom živote, ako ich oslabenie.“⁴

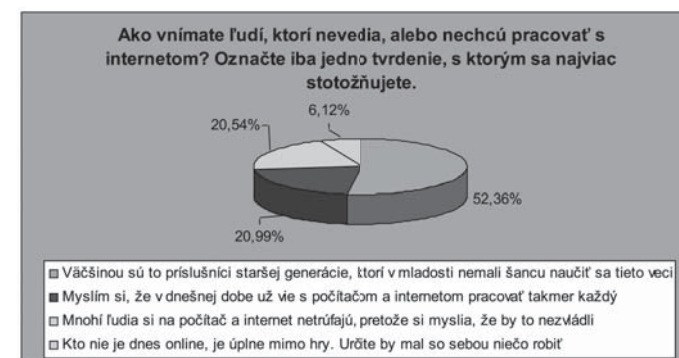
Znamená to, že on-line komunikáciu nevnímajú ako niečo izolujúce ich od okolitého sveta, ale naopak za iný a veľmi efektívny spôsob stretávania sa s priateľmi, získavania informácií, učenia sa a pod. Opodstatnenosť týchto téz potvrdzuje i posolstvo pápeža Benedikta XVI. k 43. Svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov, v ktorom uvádza, že nové technológie otvorili cestu pre dialóg medzi ľuďmi z rozličných krajín, kultúr a náboženstiev.

4 Uyenco Beth, Kingdon Axel. „Young Adults Revealed: The lives and motivations of 21st“ Microsoft Advertising and Synovate, New York, 2009. Dostupné z: http://advertising.microsoft.com/nederland/WWDocs/User/nl-nl/ResearchLibrary/ResearchReport/Young_Adults_booklet.pdf.

„Nový digitálny svet, takzvaný cyberspace, umožňuje stretávať sa s druhými a spoznávať iné hodnoty a tradície. Aby však podobné stretnutia boli plodné, vyžadujú si čestné a pravdivé formy vyjadrovania, ako aj pozorné a úctivé načúvanie. Dialóg musí byť zakotvený v úprimnom a obojstrannom hľadaní pravdy, aby napomáhal porozumeniu a tolerancii.“

„V tejto súvislosti je potešujúce vidieť, ako vznikajú nové digitálne siete usilujúce sa napomáhať ľudskej solidarite, pokoj, spravodlivosť, ľudské práva, úctu k životu i dobro stvorenia. Tieto siete môžu uľahčovať rozličné formy spolupráce medzi národmi z odlišných geografických a kultúrnych podmienok a umožniť im hlbšie spoznávať ľudskosť, ktorá je nám spoločná, a tiež rozvíjať zmysel pre spoluzodpovednosť za dobro všetkých.“⁵

Zaujímavý bol postoj aj približne 30 % našich respondentov, ktorí si myslia, že ľudia, ktorí nie sú on-line, o nič neprichádzajú a môžu žiť plnohodnotne aj bez toho. Tento prístup dobre ilustruje relatívne vysoký stupeň solidarity k ľuďom mimo ich prostredia, ktorých síce vnímajú s určitým dešpektom, ale prejavujú k nim relatívne vysokú mieru tolerancie. Fakt, že mladí ľudia si síce intuitívne (ale pritom veľmi dobre) uvedomujú vzťah bipolárneho postavenia digitálnych domorodcov a digitálnych prisťahovalcov, potvrdzuje to i Graf 43.

Tab. 5

Takmer dve tretiny respondentov si na internete cení jeho informačnú funkciu – teda možnosť vyhľadávať obrovské množstvo užitočných informácií na akúkoľvek tému. Až tesne za týmto benefitom sa umiestnila funkcia sociálna a socializačná – približne 51 % opýtaných označuje za najdôležitejšiu vlastnosť internetu to, že im umožňuje byť neustále v kontakte s inými ľuďmi, ktorých poznajú aj z bežného života. Ďalších 37 percent oceňuje možnosť nadväzovania nových kontaktov s ľuďmi, s ktorými by sa bez čítania a sociálnych sietí nemali šancu stretnúť.

Odporúčania výskumu

- Podporovať prístup ku kvalitným službám v oblasti e-začleňovania mladých ľudí. Do týchto aktivít by sa mala zapojiť predovšetkým neorganizovaná a znevýhodnená mládež. Cieľom je eliminácia prehľbovania tzv. digitálnej priepasti medzi jednotlivcami a skupinami s prístupom k najnovším technológiám a tými, ktorí prichádzajú zo sociálne menej podnetného prostredia.
- Zabrániť akýmkoľvek formám sociálneho vylúčenia z dôvodu nedostatočnej úrovne digitálnej gramotnosti.
- Podporovať programy neformálneho jazykového vzdelávania so zapojením e-learningu a sociálnych sietí (dobrým príkladom tohto typu projektov je www.livemocha.com).

5 Benedikt XVI. „Nové technológie, nové vzťahy: Podporovať kultúru úcty, dialógu, priateľstva“. Posolstvo Svätého Otca Benedikta XVI. k 43. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov, Rím, 23. 6. 2009. Dostupné z: <http://www.kbs.sk/?cid=1237208974>

- Podporovať „učenie sa občianskej participácii“ a účasti na zastupiteľskej demokracii s využitím digitálnych foriem mládežníckej participácie (napr. siete na on-line pripomienkovanie miestnej, regionálnej i celoštátnej legislatívy, prezentácia žiackych a školských parlamentov v sociálnych sieťach typu Facebook, on-line diskusiu medzi európskymi inštitúciami a mladými ľuďmi ap.).
- Prispôsobiť obsahové, formálne a technické štandardy informačných a poradenských služieb pre mládež najnovším trendom Web 2.0. (videosekcie, RSS, podcast ap.)
- Organizovať školenia a tréningy pre ľudí pracujúcich s mladými ľuďmi v rámci voľnočasových a záujmových aktivít mimo školského vyučovania. Vzdelávacie aktivity by mali byť zamerané hlavne na spoznanie nových digitálnych technológií a komunikácie prostredníctvom nových médií a sociálnych sietí.
- Organizovať školenia a tréningy pre mladých ľudí a mládežníckych pracovníkov so zameraním na on-line bezpečnosť a nástrahy internetovej komunikácie.
- Podporovať projekty zamerané na rozvoj zručností a tvorivých aktivít v oblasti vlastnej mediálnej produkcie mladých ľudí, ale aj mládežníckych lídrov a pracovníkov s mládežou.
- Podporovať vytváranie vlastných mládežníckych médií (internetové televízie, rádia, diskusné fóra, komunitné portály ap.), ako efektívny spôsob začleňovania mladých ľudí do občianskej spoločnosti a života v komunite.
- Podporovať sieťovanie regionálnych, národných i európskych aktérov zapojených do aktivít v oblasti e-participácie mládeže a využívania nových mediálnych technológií v práci s mladými ľuďmi.
- Využiť prirodzenú kreativitu mladých ľudí v prostredí nových médií. Bolo by vhodné podporovať formou súťaží, seminárov, ale i grantových programov kreatívne využívanie nových médií, ktoré mladým ľuďom umožňujú bez väčších bariér vytvárať a distribuovať vlastné multimediálne a interaktívne obsahy.
- Podporovať aktívnejšie využívanie nových technológií s cieľom posilniť mladé talenty a vzbudiť ich záujem o umenie, inovácie a vedu.
- Zvážiť zriadenie štartovacích fondov, ktoré by mladým ľuďom umožnili rozbehnúť vlastné podnikanie v oblasti internetovej komunikácie a nových médií.
- Zabezpečiť efektívnu prezentáciu programov Mládež v akcii a ADAM aj v on-line prostredí, ktoré navštevuje väčšina mladých ľudí (sociálne siete, čítacie programy, populárne webové služby ap.).

AUTOR:

Mgr. Norbert Vrabec

Infoland, o.z.

Nábřežie mládeže 1, 949 01 Nitra

e-mail: nvrabec@gmail.com

LITERATÚRA:

BENEDIKT XVI.: „Nové technológie, nové vzťahy: Podporovať kultúru úcty, dialógu, priateľstva“. Posolstvo Svätého Otca Benedikta XVI. k 43. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov, Rím, 23. 6. 2009. [online], [cit. 21.10. 2009]. Dostupné z: <http://www.kbs.sk/?cid=1237208974>

HIRZALLA, F., ZOONEN, van L.: CivicWeb D8, Uses of the Web for Civic Participation., London: Centre for the Study of Children Youth and Media, Institute of Education, University of London, 2008. 141 p. [online], [cit. 01.09. 2009] Dostupné z: <http://www.civicweb.eu/images/stories/reports/wp9civicwebdeliverable8.pdf>

MIKLOVIČOVÁ, A.: Pozbavení občianstva. Nájdu ho znova na internete? In.: ZOOM-M. 2009, č.2. s.11 – 13, Rada mládeže Slovenska, ISSN 1336-4340. [online], [cit.16.12. 2009] Dostupné z: http://archiv.mladez.sk/buxus/docs/upload_priloha/Zoom_2_2009.pdf

PALFREY, J., GASSER, U.: “Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives”. Jackson, TN: Basic Books 2008, 353 p. ISBN 978-0465005154

PRENSKY, M. : „Digital Natives, Digital Immigrants“. In: On the Horizon, Vol. 9 No. 5, October 2001. MCB University Press, Bradford, West Yorkshire, UK, [online], [cit. 15.09 2009]. Dostupné z: <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part%201.pdf>

UYENCO, B. , KINGDON A.: „Young Adults Revealed: The lives and motivations of 21st“. New York: Microsoft Advertising and Synovate, 2009. [online], [cit. 30.10. 2009]. Dostupné z: http://advertising.microsoft.com/nederland/WWDocs/User/nl-nl/ResearchLibrary/ResearchReport/Young_Adults_booklet.pdf